

"TICK TACK" - en utställning i Malmö

Peter Borgelin

Bakgrund

De Gamla Urens Vänner i Malmö har arrangerat ett flertal utställningar genom åren i Skåne. I samband med föreningens 50-årsjubileum hösten 2018 genomfördes utställningen *"Tid igen - klockor och ur från förr"* på Regionmuseet i Kristianstad.

Digital reklam utställningen Kristianstad

Utställningen som varade en månad var undermåligt marknadsförd av museet men i samband med föredragen var det gott om folk. Representanter från Malmö Museer var särskilt inbjudna till ett av föredragen. Vår förhoppning var att de skulle uppskatta vårt arbete och kanske erbjuda föreningen en utställning i Malmö.

Bertil Norin och Eric Read studerar montern "Skåneurmakare" hösten 2018 i Kristianstad

Våren 2019 kom en förfrågan från Malmö Museer om DGUV kan tänka sig att arrangera en urutställning tillsammans med Teknikens & Sjöfartens hus i Malmö. Vi var inte sena att svara; "Ja tack gärna!"

Vi fick bra respons från utställningsansvariga på våra förslag avseende utställningsteman:

MALMÖURMAKARE
TIDVISARE
KURIOSITETER
SVENSKA ARMBANDSUR
PRECISIONSUR & NAVIGATION

Ambitionen att trycka en fin utställningskatalog realiserades tack vare ett bidrag från Malmö Kulturhistoriska Förening.

Utställningen som skall pågå minst ett år döptes till: *"TICK TACK - en utställning om klockor och tid"*. Invi-ningen ägde rum den 26 oktober 2019. Ett antal föredrag kommer att hållas under utställningsperioden om olika ämnen av medlemmar i DGUV och allmänheten är också inbjuden.

Urval

Arbetsgruppen från DGUV och Museet inventerar museets fickur våren 2019.

Det bestämdes att utställningen skulle bestå av såväl museets föremål som medlemmarnas dito. Inventeringen av museets föremål var svår då det fanns många "godbitar" att välja mellan men fastställda teman underlättade urvalet.

Golvursparad i museets magasin.....

Spelur i kollosalformat i museets magasin

*Fickur David Starck Holmia, ca 1720.
Balansbryggan med glas är ärgad (x)(xx).*

Vi fick se många intressanta föremål som av olika anledningar inte kunde ställas ut denna gången.

Tornursvisare

Ett mycket stort fasadur av okänd tillverkning

Urverk till fasaduret. OBS! - Pendelföraren!

Urverk märkt :STERREGAARD MALMÖ

Utställningens äldsta ur?

Osignerat, dubbelsidigt bordsur, ombyggt från balans till pendelgång ca 1580-1600 (x).

Vid katalogiseringen uppstod en dispyt avseende åldern på ett av museets ur, ett krucifix- eller korsur signerat: *Jacob Metzger Augsburg* som förvärvades av museet 1967 av en känd ursamlare. Enligt museet var korsuret tillverkat under senare delen av 1500-talet. Undertecknad var efter samråd med såväl samlar-kollegor som internationell expertis av en annan uppfattning. Forskningsarbetet kring uret blev omfattande och efter hand allt mer intressant.

Med anledning därav planeras för ett föredrag till hösten på museet med rubriken - "Falsk eller äkta".

Korsur sign. Jacob Metzger Augsburg (x)(xx).

Korsur sign. Jacob Metzger Augsburg (x)(xx).

Utställningens paradföremål

Vid genomgången av museets databas CARLOTTA identifierades tidigt ett extra intressant fickur och ansvarig intendent på museet för fickurssamlingen fick uppdraget att leta fram uret för inspektion.

Det var tomt på hyllan där fickur skulle finnas men där fanns en gammal notering att uret var "utlånat". Det gjordes omgående efterforskningar kring det synnerligen värdefulla fickuret, enligt min mening det mest betydande uret i museets samling, och till slut spårades uret till ett museum i Tyskland, där det fanns på en hylla sedan 1981! Fickuret, som är tillverkat av Fredrik Jürgensen i Köpenhamn omkr. 1820, återbördades efter nästa 40 år till Malmö Museum indirekt tack vare DGUV!

Signerat: "Fredrik Jürgensen, Kiöbenhavn", kvartsrepetition, dubbelhjulschronometergång, gåva från kung Fredrik VI till vattenbyggnadssingeniören Claus Hinrich Christensen. (x).

Fokus Malmöurmakare

En förutsättning för erhållet bidrag till utställningskatalogen var att tyngdpunkten skulle ligga på temat Malmöurmakare. Utställningen omfattar med anledning därav ett flertal objekt som uppfyller Kulturföreningens villkor. Temat är representerat med armbandsur (ASU/TÄRNAN), fickur, såväl handgjorda som importerade, väggur, flera golvur varav Modeviguret är 3,3 meter högt!, och inte minst ett tornursverk från 1785 av Lars Jacobsson Högberg.

Kraftigt väggursverk utan sitt fodral med dubbla fjäderhus men utan slagverk, tillverkat av Göran Tyko Lundgren Malmö. Uret går ca en månad/uppdrag. Ca 1830-40-tal. (x)(xx).

AB Svenska Urdepoten ASU Malmö, katalog 1936 med egna "svenska" varumärken (x)(xx).

Malmörmakaren Per Persson Theander, f. 1856, tog ut flera patent på konstruktioner för fickur omkr. 1890. (x)(xx).

Lars Jacobsson Högberg kom som gesäll från Ystad till Malmö 1773. Golvursverket med hög detaljkvalitet har tim- och kvartsslag, datum, sekunder samt väckning. (x)(xx).

Tornuret från Södra Sallerup

Södra Sallerups kyrka har anor från 1100-talet. Midsommarafton 1785 levererades ett nytt tornur till kyrkan tillverkat av Malmörmakaren Lars Jacobsson Högberg. Urverket avlägsnades från sin ursprungliga plats när ett elektriskt ur ersatte det mekaniska på 1900-talet.

Tornets trappa hade ändrats vid det tillfället så det gick inte få ner verket f.v.b. till skroten, ett vanligt öde för gamla smidesverk, varför verket placerades på en bjälke högt upp i tornet. Där fann vi det våren 2011 när projektet att rädda verket åt eftervärlden tog sin början.

Tornursverket hade förlorat två ben och var rostigt men i övrigt förvånansvärt intakt när vi inspekterade det i kyrktornet våren 2011(x).

DGUV gjorde en ök. med Svenska Kyrkan att försöka ta ner verket i delar, göra rent det och på sikt ställa ut det inne i kyrkan, eller på annan lämplig plats.

Tornursverkets rostiga delar 2011

Rengöring och inoljning med linolja 2011

Tornursverket som var färdigt våren 2012 hamnade tyvärr i malpåse i Prästgårdens källare eftersom kyrkan inte var redo att ta emot verket p.g.a. renoivering och nya ekonomiska villkor.

Prästgårdens källare hösten 2019

Eftersom ett bärande tema för utställningen TICK TACK är Malmöurmakare gjordes en ök. med Svenska Kyrkan att tillfälligt ställa ut uret i Malmö.

Urverket tillfälligt(?) åter i Malmö efter 235 år! Trucken körs av David Cinthio under övervakning av föreningens sekreterare Rikard Hermansson som tillverkat ett fint ställ av ek som tornursverket kommer ställas på(x).

Tornuret monterat på ekstället (x).

Nu är tornuret utställt komplett med sin långa pendel och originalloden bestående av bandtäckta trätunnor fyllda med sten. Alla medlemmar som har varit involverade i detta projekt har gjort en stor kulturgärning och Malmö Museer har redan uttryckt önskemål om att behålla tornuret som på många vis är unikt i sitt slag. Av särskilt värde är den bevarade dokumentation kring tornuret i kyrkans arkiv.

Tornuret beundras på utställningen TICK TACK av Bertil Norin, som var den som tipsade om urets existens och som dessutom deltog i arbetet med rengöringen 2011 (x).

Invigning TICK TACK

191025, dagen före invigningen (x).

191025, "bara" lite dammsugning kvar. (x).

PRECISIONSUR- OCH NAVIGATION. (x).

Några ur i temamonter KURIOSITETER (x).

(x) Föremålet är utställt samt fotograferat och beskrivet i utställningskatalogen för TICK TACK som omfattar 70 sidor med drygt 100 högklassiga foton. Den kan köpas på museet för endast kr 65 (Ett fynd!)

(xx) Foto Jenny Eliassons Malmö Museer

Övriga fotografier Peter Borgelin